

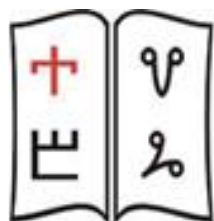
České predikáty vyjadřující emoce, city a pocity

—

problémy s jejich porozuměním a překladem do polštiny

(na základě česko-polské části InterCorpu)

Elżbieta Kaczmarska

INSTYTUT SLAWISTYKI
ZACHODNIEJ I POŁUDNIOWEJ
UNIwersytet Warszawski

Institut západní a jižní slavistiky

Tým korpusové lingvistiky slovanských jazyků

Problémy porozuměním a překladem do polštiny?

- * zejména se slovesy vyjadřujícími psychický stav
- * příbuzenství jazyků (podobné neznamená stejné)
- * falešní přátelé (*uspokojit* – *uspokoić*, *páchnout* – *pachnieć*, *odporný* - *odporny*)
- * různá významová pole / často více ekvivalentů s výraznými rozdíly ve významu
- * ve slovnících chybí příklady, které by pomohly ve volbě ekvivalentu

České predikáty vyjadřující emoce, city a pocity

**zdát se*

...jak je víceznačné

**toužit*

...co všechno se ztrácí v překladu

**mrzet*

...jak je problematické přeložit

**mít rád*

...co to vlastně znamená

- * paralelní korpus jako zdroj možných ekvivalentů
- * příklady vět (konkrétních užití daného slovesa) s valenční strukturou s argumenty naplňujícími tuto strukturu
- * možnost statistické analýzy
- * porovnání významových odstínů
- * využití paralelních korpusů v práci překladatele

Excerptce z InterCorpu:

- * beletrie
- * zdrojové texty – české originály
- * vyhledávání podle lemmatu

Při hledání (zatím) ignorujeme:

- * deriváty
- * výrazy s blízkým významem
- * nezabýváme se definicí ekvivalentu

Wyniki - Mozilla Firefox	
Plik Edycja Widok Historia Zakładki Narzędzia Pomoc	
Odebrane - e.h.kaczmarska@gmail.c... Wyniki	
korpus.cz/Park/result?queryid=01E7dbEfE09A251d&page=2	
Często odwiedzane Aktualności zapytanie Pierwsze kroki Nowa karta	
/ Początek / wybierz korpusy / zapytanie Konkordancja	
Elzbieta Kaczmarska Wyjście pomoc data v.6	
<< poprzednia pierwsza strona Number of alignments: 101-200 from 2 1364 (strona 2 z 14 >>) ostatnia następna strona >>	
intercorp_cs (1942835 words)	intercorp_pl (2030596 words)
<u>Kwic</u>	<u>pokaż kontekst</u>
Zdá se mi však , že poslechne ráda , že jí pan Albrecht z Valdštejna není nepříjemný .	Ale zdaje mi się , że tym razem chętnie usłucha , gdyż pan Albrecht z Waldsztajnu nie jest jej niemiły .
Byly tmavé , zdály se modré , na jejím obličejí byly mladé růže , skryté pod těžkou stříbrnou krásou skromnosti .	Były ciemne , wydawały się niebieskie ; na jej policzkach kwitły młode róże , ukryte pod srebrzystą mgłą skromności .
Nebyl v Praze od své korunovace před šesti lety , přemožení rebelů nezdálo se mu však hodným světské oslavy .	Nie był w Pradze od czasu swej koronacji przed sześciu laty , ale pokonanie rebeliantów nie wydawało mu się godne świeckiej uroczystości .
Probošt Simon Brosius otevřel ústa k mluvení a zdálo se , že jako písek v hodinách přesypacích již se derou slova Omnipotens sempiterne Deus , qui famulum tuum Ferdinandum -- --	Prepozyt Szymon Brosius otworzył usta i tak jak piasek w klepsydrze posypały się słowa : " Omnipotens sempiterne Deus , qui famulum tuum Ferdinandum ... "
Nezdá se však , že bys tuze chvátal .	- Nie wygląda mi na to , żebyś się bardzo śpieszył .
Všecko se zdálo hraběti Albrechtu pomateným plkáním , kterému se mohlo naslouchat jako maškarádě nebo dětské pohádce nebo kvílení žebráků .	Cała ta rozmowa wydała się hrabiemu Albrechtowi głupim paplaniem bez znaczenia , którego słucha się jak maskarady , bajeczki dla dzieci czy głośnienia żebraków .
divil se hrabě a zahleděl se na nahé průčelí svého rozestavěného domu . Zdálo se , že počítá a měří okna .	- zdziwił się hrabia i utkwiał wzrok w gołym jeszcze szczycie swego budującego się domu , jakby liczył i odmierzał okna .
Kornet vzdal poctu a spěchal s Jiřím z blízkosti hraběcí , která i v této podivné milosti se	Kornet zasalutował i z pośpiechem usunął się z bliskości hrabiego , która nawet w chwili tej dziwnej
Eksport: xls1, xls2	laskawości wydawała się niebezpieczna .

	A	B	C	D
1	intercorp_cs	intercorp_pl		
2	Čapek, Karel,Továrna na absolutno	Čapek, Karel,Fabryka absoltu		
3	G . H . Bondy klečí v jakési úžasné , jasné blaženosti , chtěl by křičet a zpívat , ==zdá== se mu , že slyší šum nesmírných a nesčíslných křídel .	G . H . Bondy klęczy w stanie jakiegoś strasznego uczucia błogości , chciał by krzyczeć i śpiewać , wydaje mu się , że słyszy szum niezmiernych i niezliczonych skrzydeł .	WYDAWAC SIĘ	
4	Čapek, Karel,Továrna na absolutno	Čapek, Karel,Fabryka absoltu		
5	" ==Zdá== se , že našel určitou zálibu v tom , existovat nadále nezávisle na hmotě .	- Zdaje się , iż podobało mu się specjalnie istnieć dalej niezależnie od materii .	ZDAWAC SIĘ	
6	Čapek, Karel,Továrna na absolutno	Čapek, Karel,Fabryka absoltu		
7	==Zdá== se mi , že přítel Machát je trochu , hm , trochu churav .	Zdaje się , że nasz przyjaciel Machat jest troszkę , tego ten ... chory .	ZDAWAC SIĘ	
8	Čapek, Karel,Továrna na absolutno	Čapek, Karel,Fabryka absoltu		
9	==zdálo== se , že se vznáší utřen od země , že hoří , že zpívá .	Zdawało się , że wznosi się oderwana od ziemi , że goreje , że śpiewa .	ZDAWAC SIĘ	
10	Čapek, Karel,Továrna na absolutno	Čapek, Karel,Fabryka absoltu		
11	==Zdá== se , že první vyrazil pekař z táboru Kuzendova , ale Binder jej praštil do hlavy pěstí .	Zdaje się , że pierwszy ruszył piekarz z obozu Kuzendy , ale Binder dał mu pięścią w łeb .	ZDAWAC SIĘ	
12	Čapek, Karel,Továrna na absolutno	Čapek, Karel,Fabryka absoltu		
13	A nyní dokonalým spalováním v Markově atomovém motoru se , jak se ==zdá== , tato vázaná energie uvolnila , zbavena hmotných pout , které ji vázaly ; stala se Volnou Energií čili činným Absolutnem stejně volným jako před Stvořením .	A teraz przez całkowite spalanie w atomowym motorze Marka ta spętana energia w jakiś sposób się wyzwoliła , wyzbyła się materialnych pęt , które ją wiązały ; stała się Energią Wolną czyli aktywnym Absolutem , równie wolnym jak przed stworzeniem .	NIC	
14	Čapek, Karel,Továrna na absolutno	Čapek, Karel,Fabryka absoltu		
15	==zdá== se , že v podstatě skutečného zázraku je rozčilující , enervující napětí .	Zdaje się , że do istoty prawdziwego cudu należy nadludzkie denerwujące napięcie .	ZDAWAC SIĘ	
16	Čapek, Karel,Továrna na absolutno	Čapek, Karel,Fabryka absoltu		
17	==Zdála== se stvořena pro němův podiv	Góra ćwierzków wydawała się stworzona dla niemego podziwu	WYDAWAC SIĘ	

zdát se – víceznačné sloveso

mít sen

domnívat se

připadat (komu co)

vypadat

projevovat se

ukazovat se

jevit se

líbit se

* *śnić się*

* *wydawać się*

* *zdawać się*

* *podobać się*

(*Słownik czesko-polski*, Janusz Siatkowski, Mieczysław Basaj, Warszawa 2002, s. 1006-1007).

978 výskytů slovesa *zdát se*

- * 71% *wydawać się i zdawać się*
- * 5% *mieć wrażenie*
- * 4% *wyglądać, widzieć i widać (vizuální vnímání),*
- * 2% *myśleć, mniemać, podejrzewać, pomyśleć, rozumieć, sądzić, uświadamiać sobie, uważać, uznać, moim zdaniem (intelektuální aspekt)*
- * 1% *czuć, poczuć, doznać uczucia, mieć uczucie (emotivní složka)*
- * 0,5% *wynikać i okazywać się (aspekt obiektywności a neosobności)*
- * 6% *chyba, najwyraźniej, pewnie, prawdopodobnie (modalita)*
- * 3,3% *śnić się, przyśnić się, przywidzieć się*
- * 0,2% *podobać się, być zadowolonym*

cs *Zdála se stvořena pro němý podiv .*

pl *Góra świeczków **wydawała się** stworzoną dla niemego podziwu .*

cs *Panna mu děkovala a **zdálo se**, že též s úsměvem .*

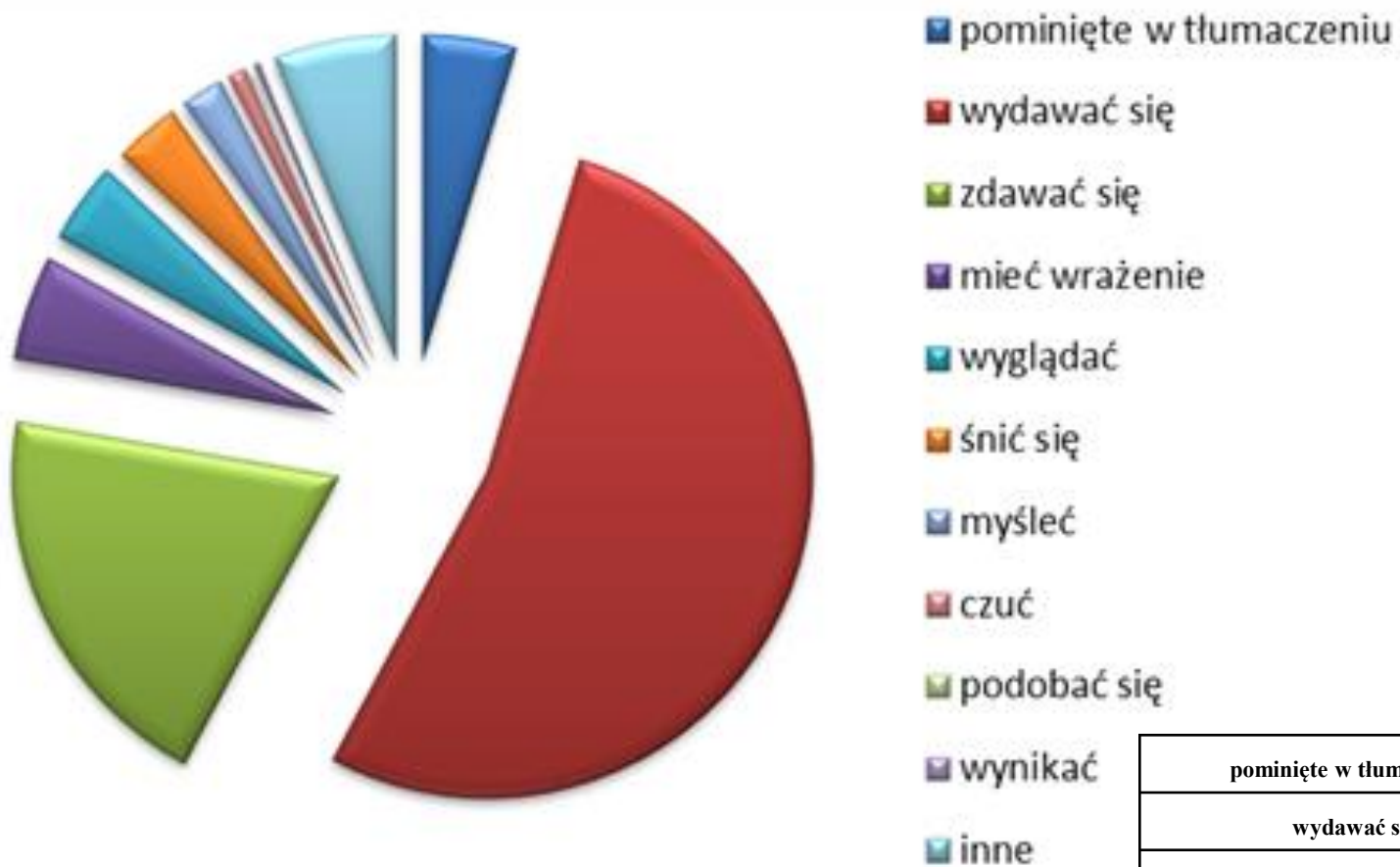
pl *Panna odpowiedziała , **zdaje się** , również uśmiechem .*

cs *V noci bylo slyšet z kuchyně křik , Ružence **se zdálo**, že ji honí čerti .*

pl *W nocy było słychać z kuchni krzyk , Rużence **śniło się** , że ją gonią diabły .*

cs ***Zdálo se**, že lež se vtělila v nenadálou děsnou pravdu a přichází se chechtat .*

pl *Tak **jakby** kłamstwo wcieliło się niespodziewanie w przerażającą prawdę i przyszło z nich szydzić .*

pominięte w tłumaczeniu	4,5%
wydawać się	52,1%
zdawać się	19,42%
mieć wrażenie	5,11 %
wyglądać	3.99%
sen / śnić się	3,27%
myśleć	2,1%
czuć	0,92 %
podobać się	0,20 %
wynikać	0,3%
inne	5,94%

* *toužit*

* *chcieć*

* *dążyć do*

* *łaknąć*

* *marzyć*

* *mieć ochotę*

* *pożądać*

* *pragnąć*

* *tęsknić do*

* *tęsknić za*

* *złakniony*

* *pragnienie*

* *spragniony*

cs Jsi krásná, nepřestanu po tobě **toužit** a bát se tvé krásy...

pl Jesteś piękna, nigdy nie przestanę cię **pragnąć** i bać się twojej urody...

cs Vždycky **jsem toužila** po člověku, který by byl prostý a přímý.

pl Zawsze **marzyłam** o człowieku, który był by prosty i bezpośredni.

cs Celý život **jsem toužila** po skutečném domově.

pl Całe życie **tęskniłam** za prawdziwym domem.

*slovníky navrhují ekvivalenty

tęsknić / marzyć / pragnąć

*Je volba ekvivalentu dána valenční strukturou?

*analýza na základě korpusu InterCorp

* **Ve výsledcích ručně značujeme:**

- * valenci českého slovesa
- * valenci polského ekvivalentu
- * předmět – **O**hum, **O**abstr, **O**R, **S**, inf

* **Třídění podle valence českého slovesa:**

- * jaké má polské ekvivalenty a s jakou valencí

* ***Toužit* s konkrétní valencí dále třídíme:**

- * podle polského ekvivalentu a jeho valence

* **Tabulky ukazují:**

- * jakým způsobem se překládá *toužit* s konkrétní valencí, je-li nějaká tendence

ekvivalent	počet
marzyć o Ohum	2
mieć ochotę + inf	1
pożądać Ohum	5
pożądany Ohum	1
pragnąć X	1
pragnąć + inf	1
pragnąć Oabstr	1
pragnąć Ohum	12
tęsknić X	1
tęsknić do + S	1
tęsknić do Oabstr	1
tęsknić do Ohum	5
tęsknić za Ohum	2
zapragnąć Oabstr	1
zatęsknić za Ohum	1
żywić miłość do Ohum	1
CELKEM	37

* *toužit po Ohum*

ekvivalent	počet
chcieć inf	1
dążyć do Oabstr	2
marzyć o Oabstr	20
marzyć o Ohum	1
pożądać Oabstr	5
pragnąć + S	1
pragnąć inf	4
pragnąć Oabstr	29
pragnienie Oabstr	1
tęsknić do Oabstr	11
tęsknić za Oabstr	7
tęskno za Oabstr	1
upragniony Oabstr	1
zapragnąć inf	1
żądni Oabstr	1
INNE	8
CELKEM	94

** toužit po OR*

ekvivalent	počet
chcieć + inf	1
marzyć + S	1
marzyć o OR	5
obiekt pożądania	1
pragnąć + inf	1
pragnąć OR	3
tęsknić za OR	2
CELKEM	14

* *toužit po OR*

ekvivalent	počet
być pragnieniem inf	1
chcieć inf	20
chętnie + S	1
marzyć o Oabstr	4
mieć marzenie inf	1
mieć ochotę inf	1
pragnąć inf	44
pragnąć + S	1
pragnąć Oabstr	3
tęsknić za (+S)	1
zachciewać się Oabstr	1
INNE	2
CELKEM	80

** toužit po S*

ekvivalent	počet
pragnąć inf	1
chciec + S	1
marzyć się + Nom	1
pragnąć + S	2
CELKEM	5

ekvivalent	počet
chcieć + S	1
chcieć+ inf	1
marzyć + S	2
pragnąć + S	11
pragnąć + inf	2
życzyć sobie + S	1
CELKEM	17

* Vliv valence je nejvíc patrný na konstrukci *toužit* INF; v tom případě je nejčastějším ekvivalentem *pragnąć / chcieć* INF

* V ostatních případech záleží na kontextu a sémantickém podtypu Oabstr (existující / neexistující)

* *toužit – pragnąć*

* *toužit – marzyć*

* *toužit – tęsknić*

**przykro*

**żałować*

**przepraszać*

**żal*

**szkoda*

**martwić*

**pożalać*

**zmartwić*

**przykrość*

**wybaczyć*

**zły*

**drażnić*

**irytować*

**niezadowolony*

* **mrzet** – 74

* **przykro** – 27

cs *Mrzí mě , že musím kalit spokojenost Vaší Milosti nepříjemnou zprávou.*

pol *Przykro mi, że muszę zmącić spokój Waszej Księżęcej Mości nieprzyjemną wiadomością.*

* **żałować** – 4

cs *Příliš jsi zvlčil ve vězení a pak by tě tvé slovo mrzelo.*

pol *Za bardzo zdziczał eś w tym więzieniu , a potem żałował by ś swego słowa.*

* **szkoda** – 3

cs *Trochu mě to mrzí, ale zas ne tolik jako Kačenku.*

pol *Trochę mi szkoda, ale znów nie tak bardzo jak Kasieńce.*

*być niezadowolony, być zły, być źle, dąsać się,
drażnić, gniewać, irytować, martwić, mieć wyrzuty
sumienia, nudzić się, oburzać się, nie podobać się,
przeszkadzać, przykro, szkoda, wkurzać się,
wstydzić się, zasmucać, złościć, znudzić się, żal,
żałować...*

**drażnić – 3*

cs Mrzelo ho, že se tak shazuje.

pol Drażniło go , że Jola tak się obnaża.

**irytować – 1*

*cs Mě to víc **mrzí** než vás.*

*pol Mnie to jeszcze bardziej **irytuje** niż pana.*

* *mít rád*

* *kochać*

* *lubić*

* *podobać się*

* *uwielbiać*

* *polubić*

* *pokochać*

* *w naszym guście*

* *sympatia*

* *miłość*

* *ulubiony*

cs *Víte, pane Dvořák, já **mám rád** rodinu a dělám pro ni všechno .*

pl *Wie pan, panie Dworzak, jak **kocham** rodzinę i że robię dla niej wszystko .*

cs ***Mám** tě strašně **rád**, řekl .*

pl *Strasznie cię **kocham** – rzekł .*

cs *Tak tě **mám ráda**.*

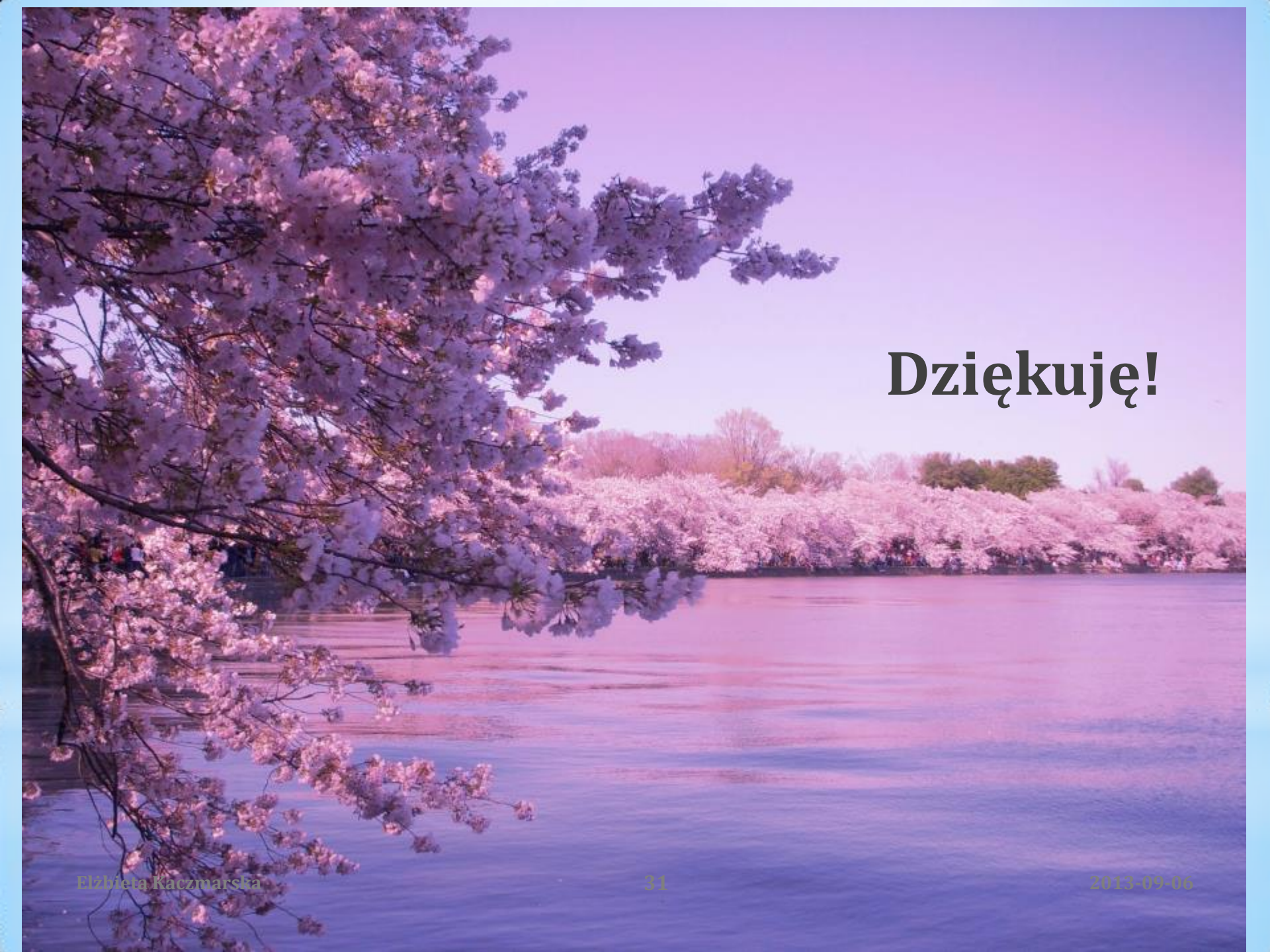
pl *Takim cię **lubię** .*

cs *Já **mám** podzim **ráda**.*

pl *Ja **lubię** jesień.*

*Literatura

- * Elżbieta Kaczmarska, *Czeski czasownik „zdát se” w przekładzie na język polski (na podstawie badań z wykorzystaniem czesko-polskiego korpusu równoległego InterCorp)*, Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej 47, Warszawa 2012, 247-261.
- * Elżbieta Kaczmarska, *Searching for equivalents on the basis of Czech – Polish parallel corpus (the case of the verb zdát se”)*, Vreme i istorija v slavianskite ezici, literaturi i kulturi, Tom 1 (Eziko-znanie), Sofia 2012, 238-245.
- * Elżbieta Kaczmarska, Alexandr Rosen, *Między znaczeniem leksykalnym a walencją - próba opracowania metody ekstrakcji ekwiwalentów na podstawie korpusu równoległego*, Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej 48 (v tisku)
- * Elżbieta Kaczmarska, Alexandr Rosen, *Czego nie można wyrazić w języku polskim, czyli o leksykalnych w nim brakach (analiza na podstawie korpusu równoległego InterCorp)* (připravuje se)

Dziękuję!